

Peter Gregorík¹

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Filozofická fakulta

<https://orcid.org/0000-0001-7720-0105>

METONYMIA V PODMETOVEJ POZÍCII

V príspevku sa zaoberáme špecifickou možnosťou vyjadrenia podmetu v slovenčine s využitím metonymizácie. Komplexným pohľadom na podmet sme sa zaoberali v monografii *Podmet v slovenčine* (2022), v tejto štúdii sa bližšie venujeme sémantickým i formálnym osobitostiam metonymicky realizovaného podmetu. Vymedzujeme tak jeho slovnodruhové a tvarové formy (ako sú substantívum v nominatíve, v predložkovom páde, príslovka, citoslovce, časťica), ako aj jednotlivé významové druhy metonymického vzťahu a, samozrejme, aj vplyv kontextu na (ne) metonymické chápanie podmetu.

Kľúčové slová: podmet, metonymia, metonymizácia, vetný člen, syntax

Úvod. Niet pochýb o tom, že lingvistický termín podmet je napriek svojmu terminologickému charakteru súčasťou aktívnej slovnej zásoby väčšiny používateľov slovenského jazyka. Spolu s prísudkom sú to prvé dva vetné členy, o ktorých sa učia žiaci na základnej škole. Na prvý pohľad by sa to mohlo javiť tak, že o ňom vieme všetko, že už na podmete nie je čo skúmať. Avšak ako ukazuje jazykový výskum, podmet ponúka mnoho výskumných podnetov. Podmetu sme sa obšírne venovali v monografii *Podmet v slovenčine. Formálna a sémantická charakteristika* (2022), v tomto príspevku tému doplníme opisom využitia metonymie v podmetovej pozícii. Príklady v texte sme excerpovali z internetovej verzie denníka SME a zo Slovenského národného korpusu.

Podmet. Podmet patrí medzi základné vetné členy a z gramatického hľadiska „predstavuje východiskový bod gramatickej stavby dvojčlennej vety, na ktorý sa prisudzovacím vzťahom viaže prísudok dvojčlennej vety“ (Mistrík, J. et al., 1993: 326). Z funkčného hľadiska je to vetný člen, ktorému sa prisudzuje zväčša dynamický príznak vyjadrený prísudkom vety. Zo sémantického hľadiska je to pozícia, v ktorej sa môžu realizovať rôzne sémantické roly, ako sú agens,

¹ peter.gregorik@ucm.sk

nositeľ vlastnosti, procesor, afektor a pod. Podmet je syntakticky nezávislý vetný člen, keďže pri realizácii vetných vzťahov nikdy nie je formálne podriadený inému vetnému členu. Jeho primárny tvar určuje priamo jeho podmetová funkcia a je ním nominatív. I podmetová pozícia však otvára variantné možnosti pri svojej realizácii, tak významové, ako aj formálne, a v našom príspevku sa zaoberáme výskytom metonymie ako významového vzťahu pri realizácii podmetu, a zároveň tým, ako tento vzťah vplýva na možnosti formálneho vyjadrenia podmetu. Práve metonymia je totiž jediný prostriedok, ktorý otvára možnosť použiť v podmetovej pozícii príslovku či inak nepodmetové predložkové pády s adverbialným významom a začleniť ich do systému formálneho vyjadrenia podmetu, ktorý má potom štruktúru: 1. substantívum/slovesné podstatné meno (v nominatíve, genitíve a v predložkovom páde s distributívnym či adverbialným charakterom); 2. priama substitúcia substantíva použitím substantívneho pronomina; 3. eliptická substitúcia substantíva nahradením substantíva jeho prívlastkom; 4. neurčitok; 5. samostatne chápaná číslovka; 6. slovný druh v nefunkčnej pozícii; 7. vedľajšia veta; 8. príslovka (bližšie Gregorík, 2022: 8 – 40).

Metonymia. Tradičné definície metonymie sú založené na predpoklade, že metonymia je obrazný prostriedok založený na prenášaní pomenovania javov na základe vnútornej väzby medzi nimi. Tento prostriedok má zo štylistického hľadiska textu pridať ozdobnosť a akúsi nadnesenosť. A tu je, domnievame sa, prvý a zároveň základný problém chápania metonymie – obraznosť v jeho definícii. Je otázne, do akej miery možno súvzťažné vyjadrenia ako *hráč číslo päť/päťka*, *príslušníci polície/polícia*, *hráči Slovenska/Slovensko* a pod. považovať za obrazné, keďže v nich viac než o využitie obraznosti ide o redukciu, ekonomizáciu vyjadrenia a jazykový užívateľ ich v rámci komunikačnej sféry vníma ako bezpríznačné. To, samozrejme, neznamená, že pri metonymii sa obraznosť nevyskytuje, ale podľa nášho názoru treba rozlišovať jednak metonymiu lexikalizovanú, pri ktorej došlo ku komunikačnej strate obraznosti, či už na lexikálnej úrovni (napr. lexéma *mladí* s významom mladý pár alebo manželia v pomere k rodičom), či na syntactickej úrovni (syntagma *čítať niekoho* s významom čítať dielo nejakého autora); jednak metonymiu aktualizovanú, ktorá si svojou originalitou a systémovou neustálenosťou zachováva svoj obrazný charakter (napr. pomenovanie vojny v básni L. Novomeského *Kráľovič dánsky: vek lebiek prebitých a prestrelených snov*; príklad uvedený podľa Žilku, 1987: 102). Vo všeobecnosti je v odbornej literatúre metonymia a jej jazyková funkcia definovaná na lexikálnej jazykovej úrovni, pričom akoby v úzadí stojí to, že je to bežný jav v každodennom jazyku, ktorý je súčasťou fundamentálneho myslenia a základného poznávania. V našom príspevku vychádzame práve z tohto princípu na príkladoch realizácie podmetu.

Všeobecne sa akceptuje, že prvotný opis metonymie ako trópu pochádza z diela *Poetika* od gréckeho antického filozofa Aristotela (384 – 322 p. n. l.),

ktorý zaradil metonymiu a synekdochu medzi druhy metafory. Podľa Aristotela je metonymia jednou zo štyroch kategórií metafory, hoci slovo metonymia nikdy výslovne nepoužil (1996: 97 – 111). Odvtedy sa tak aj metonymia dlhé storočia vnímala. Osamostatnenie metonymie, resp. jej zrovnoprávenie s metaforou v rámci kognitívnej lingvistiky a sémantických vzťahov nastalo až v 2. polovici 20. storočia. Za prelomové dielo o chápaní metonymie sa v kognitívnej lingvistike považuje dnes už doslova kultová publikácia Georgea Lakoffa a Marka Johnsona *Metaphors We Live By* (1980), v ktorej sa uvádza, že metonymia, podobne ako metafora, nie je len jazyková forma, ale aj silný kognitívny nástroj na ľudskú konceptualizáciu sveta. Metonymia nám umožňuje konceptualizovať jednu vec prostredníctvom jej vzťahu k niečomu inému; metonymické pojmy štruktúrujú nielen náš jazyk, ale aj naše myšlienky, postoje a činy; metonymické vzťahy (ako napríklad zámena časti za celok) sú súčasťou bežných, každodenných spôsobov, akými myslíme a konáme, ako aj rozprávame (Lakoff/Johnson, 1980: 37). V českom preklade vyšlo dielo v roku 2002 pod názvom *Metafory, ktorými žijeme*. Metonymii sa odvtedy v kognitívnej lingvistike začala venovať značná pozornosť, napr. R. W. Langacker (1993: 30) vysvetľuje metonymiu ako proces, ktorý spočíva v mentálnom prístupe k jednej konceptuálnej entite prostredníctvom inej entity. G. Radden a Z. Kövecses (1999: 21) definovali metonymiu z kognitívnej perspektívy ako kognitívny proces, v ktorom jedna pojmová entita – prostriedok (angl. vehicle) – poskytuje mentálny prístup k inej pojmovej entite – cieľu (angl. target) – v rámci toho istého idealizovaného kognitívneho modelu. Zaujímavo pristupuje k metonymii Š. Ondruš (Ondruš/Sabol, 1987: 230 – 231), ktorý chápe metonymiu širšie v tom zmysle, že o nej hovoríme vtedy, keď „od pôvodu jedno a to isté pomenovanie (designátor) začne popri pôvodnom denotáte označovať dva alebo viacej takých denotátov, ktoré vecne (priestorovo, kvalitatívne, časove, funkčne) vnútorne súvisia (polysémia) alebo v minulosti súviseli (interná homogénna homonymia) s pôvodným denotátom. Možno konštatovať, že v rámci lingvistiky názory na metonymiu nie sú úplne jednotné, no na základe štúdia odbornej literatúry konštatujeme, že existuje všeobecná zhoda v tom, že metonymický proces spočíva v myšlienkovom prístupe k jednej pojmovej entite prostredníctvom inej pojmovej entity; metonymia nie je len jazyková figúra, ale je súčasťou každodenného spôsobu myslenia ľudí a funkciou metonymie nie je iba dosiahnuť isté umelecké, resp. estetické ciele, ale skôr funkčne realizovať ekonomizáciu v rámci komunikačnej zložky jazyka. Je to efektívny kognitívny nástroj, pomocou ktorého si ľudia môžu konceptualizovať svet.

Prenášanie pomenovania pri metonymii môže odrážať rôzne typy vzťahov, napríklad *Encyclopedia of Language and Linguistics* (2006) ich uvádza trinásť. Najčastejšie sa v odbornej literatúre, ale aj v učebniciach slovenského jazyka uvádzajú vzťahy ako zámena pomenovania ľudí ich lokalizáciou (*Paríž nikdy nespí.*),

zámena pomenovania ľudí a historického obdobia (*Romantizmus zobrazuje rozpolteného hrdinu.*), zámena výrobku a látky (*Všade navôkol nás samá oceľ.*), zámena výtvoru a autora (*Prečítal som celého Bukowskeho.*), zámena časti a celku – pars pro toto (*Po príchode polície tam nezostala ani noha.*), zámena celku a časti – totum pro parte (*Slovensko vyhralo s Islandom.*), zámena jednotného a množného čísla – singularis pro plurali (*Nemec sa nevzdáva do poslednej sekundy.*), zámena rodu a druhu – genus pro specie (*Pili tvrdé a teraz je im zle.*), zámena druhu a rodu – species pro genere (*Sýty hladnému neverí.*). Metonymických vzťahov je však v jazyku oveľa viac a ako sme už spomínali, sú bežnou súčasťou každodennej komunikácie; nahrádza sa napríklad osoba a jej identifikátor (*Gól vsietila deviatka, asistovali šestnásť a deväťdesiattri.*), osoby a inštitúcia (*Polícia prišla hneď.*), vec a obsah (*Hrnček sa rozliat po stole.*), dej a vec (*Na stole mi leží veľa učenia.*) a pod.

Metonymia v podmetovej pozícii. Ako sme už spomenuli, podľa ustálenosti možno rozlišovať dva typy metonym, a to lexikalizované a aktualizované. Lexikalizované svojím ustáleným – či už lexikálnym alebo syntaktickým – použitím zovšedneli, stali sa komunikačne bezpríznačnými, aktualizované majú charakter štylisticky príznakového prostriedku, a to najmä v umeleckej literatúre. V našom príspevku sa zaoberáme iba lexikalizovanými metonymiami v podmetovej pozícii. Metonymia, samozrejme, nie je vetnočlensky viazaná len na podmetovú pozíciu, môže sa vyskytnúť pri akomkoľvek vetnom člene (hoci najčastejšie je to práve podmet a predmet), ukazuje sa však, že niektoré metonymické vzťahy sú výrazne frekventované práve v podmetovej pozícii.

Pri metonymii v podmetovej pozícii z formálneho hľadiska rozlišujeme dve skupiny:

- a) metonymický podmet si zachováva formu nominatívu,
- b) metonymický podmet si nezachováva formu nominatívu.

A) Metonymický podmet si zachováva formu nominatívu. Ide o formálne systémové vyjadrenie vetnočlenskej pozície s výskytom rôznych typov metonymických vzťahov. V podmetovej pozícii sa môžu vyskytnúť rôzne typy vzťahov, napríklad:

- species pro genere: *Mince nás neužívajú.*
- singulari pro plurali: *Fašista bol definitívne porazený v roku 1945.*
- pars pro toto: *Čo sa tie ruky napracovali, ktoré dnes majú sviatok!*
- totum pro parte: *Celý autobus sa rýchlo presunul na vlakovú stanicu.*
- nástroj namiesto činnosti: *Pero má veľkú moc.*
- vec namiesto obsahu: *Taniere boli zjedené hneď.*
- lokalizácia namiesto osôb: *Bratislava oslavovala dlho do noci.*
- obdobie namiesto predstaviteľov: *Kritický realizmus ukazoval neprikrášeľného človeka, jeho život a často i biedu.*

- majiteľ namiesto veci: *Sused vyhorel.*
- autor namiesto diela: *Rudolf Sloboda sa mi číta najlepšie.*

B) Metonymický podmet si nezachováva formu nominatívu. V týchto prípadoch môže ísť zdanlivo o príslovkové určenia alebo môže ísť o využitie slovných druhov v ich nefunkčných pozíciách (onomatopoeje a konjunkcie, avšak i iné slovné druhy). Rozlišujeme tri druhy:

- adverbialne vyjadrená metonymizovaná podmetová pozícia,
- onomatopoeicky vyjadrená metonymizovaná podmetová pozícia,
- metonymizovaný podmet ako výsledok syntaktickej redukcie.

Adverbialne vyjadrená metonymická podmetová pozícia. V týchto prípadoch zdanlivo ide o vyjadrenie príslovkového určenia miesta či prostriedku, avšak v skutočnosti sa vo vetnočlenskej pozícii spája zároveň agens deja (zvyčajne osobný) a lokalizácia deja, prípadne iná okolnosť (*Na polícii nám všetko vysvetlili.*)

V uvedenom príklade *Na polícii nám všetko vysvetlili.* ide o to, že predložkové spojenie *na polícii* implikuje tak činiteľa deja (pracovníci polície), ako aj miesto deja (na policajnej stanici). Tento predpoklad je zosilnený tým, že i samotná lexéma *polícia* sa chápe ako polysémická s oboma uvedenými významami. Veta by v úplnej syntaktickej forme mala podobu: *Policajti nám na policajnej stanici všetko vysvetlili.* V takom prípade by slovo *policajti* bolo podmetom a predložkové spojenie *na policajnej stanici* príslovkovým určením miesta. Zlúčením oboch významov vznikla veta s podmetom vo forme *Na polícii*. Za podmet nemožno považovať zámeno *oni*, lebo vo vete, ktorá by mala rovnaký obsah, ho ani nemožno explicitne vyjadriť: **Oni nám na polícii všetko vysvetlili.* Pravda, ak by zámeno *oni* odkazovalo na niekoho iného ako na príslušníkov polície, podmetom by sa stalo, napríklad: *Na polícii nám oni (susedia) všetko vysvetlili.* V tejto vete by bolo predložkové spojenie *Na polícii* iba príslovkovým určením. Pre chápanie predložkového spojenie *na polícii* ako metonymického podmetu musia byť teda splnené dve podmienky:

- a) implicitným činiteľom deja v podmetovej pozícii sú príslušníci polície,
- b) dej je lokalizovaný na policajnej stanici.

Ak by sa dej uskutočnil mimo policajnej stanice, adverbialna metonymizácia by nebola možná, napríklad: *Na mieste činu nám policajti všetko vysvetlili.*

Uvedený príklad *Na polícii nám všetko vysvetlili.* je metonymizácia, pri ktorej ide v podmetovej pozícii o zámenu osôb a inštitúcie.

Podobným príkladom je veta *U susedov už obedujú.,* ktorá je metonymizovaným variantom vety *Susedia už obedujú.* Tu však nejde o zámenu osôb a inštitúcie, ale osôb a miesta. Aj v tomto prípade predložkové spojenie *U susedov* implikuje zároveň členov rodiny a zároveň miesto, kde bývajú. Spojenie

u susedov by stratilo podmetovú funkciu v prípade, že by bola veta rozšírená o iné osoby, napríklad: *U susedov obedujú príbuzní*. O podmet by však nešlo v prípade, ak by sa veta zvratnou pasivizáciou transformovala do podoby *U susedov sa už obeduje*. Veta by totiž nespĺňala formálne kritériá na dvojčlenné vyjadrenie. Neutralizáciou určitého slovesného tvaru do podoby 3. osoby singuláru (neutra) sa totiž veta vždy transformuje na jednočlennú bez prítomnosti podmetu.

O metonymickú zámenu osôb a historického obdobia ide vo vete *V antike zdôrazňovali krásu tela.*, ktorá je formálnym variantom vety *Antika zdôrazňovala krásu tela*. V tomto prípade za metonymizovaný podmet treba považovať predložkové spojenie *V antike* z prvej vety a nominatívny podmet *Antika* z druhej vety. Rovnako ako v predchádzajúcich príkladoch by sa konkretizovaním podmetu spojenie *V antike* stalo iba príslovkovým určením, napríklad: *V antike umelci zdôrazňovali krásu tela*. Rozdiel je v tom, že kým podmety typu *na polícii* či *u susedov* priamo implikujú osoby (policajti/susedia) i miesto/inštitúciu, spojenie *v antike* pomenovanie osôb implicitne neobsahuje, nestoja tu proti sebe nemetonymizovaný výraz a metonymizované spojenie (susedia/u susedov, policajti/na polícii), ale použije sa metonymizovaný lexikálny prvok (antika ako metonymum pre predstaviteľov antiky) bez ohľadu na formálny variant podmetu.

Súvisiacim príkladom je i podmet vo vete *U našich mladých čakajú bábätko.*, ktorá je tiež iba formálnym variantom vety *Naši mladí čakajú bábätko*. Oba varianty podmetu *u mladých/mladí* obsahujú lexikalizované metonymum mladí, ktoré metonymicky vyjadruje potomka a jeho partnera vo vzťahu k staršej generácii. V uvedenej vete sa metonymizovaný adverbialný podmet nemôže stať príslovkovým určením, keďže to znemožňujú významové vzťahy vo vete. Vo vete s iným predikátom by to však možné bolo, napríklad *Stretneme sa u našich mladých*.

O metonymickú zámenu rodinných príslušníkov a miesta pobytu ide vo vete *Doma ma v športe nikdy nepodporovali.*, ktorá je variantom vety typu *Mama a otec/Rodinní príslušníci ma v športe nikdy nepodporovali*. Príslovka *doma* implikuje zároveň blízkych rodinných príslušníkov a zároveň miesto. Vo vete *Doma ma rodičia v športe nikdy nepodporovali*. by podmetom bolo substantívum *rodičia*, keďže nominatív je primárna, bezpríznavová podmetová forma. Takáto veta by však mala komunikačnú funkciu najmä v prípade, ak by obsahovala kontrast: *Doma ma v športe rodičia nikdy nepodporovali, ale stará mama áno*.

Zámena osôb a hierarchickej pozície je vo vete *Hore ťa s tým vysmejú.*, ktorá je metonymizovaným variantom vety *Nadriadení ťa s tým vysmejú*. Príslovka *hore* tak nadobúda v komunikácii funkciu podmetu. Aj v tomto prípade by mohlo dôjsť k zdvojeniu hierarchickej pozície, napr. *Hore ťa s tým šéfovia vysmejú.*, v ktorom by podmetom bolo iba substantívum v nominatíve, príslovka *hore* by pravdepodobne implikovala priamu lokalizáciu nadriadených, avšak to už by bola veta s iným obsahom.

Príslovka je použitá v adverbálnej podmetovej pozícii aj vo vete *Dole už mu pripravujú horúci kúpeľ.*, v ktorej adverbium *dole* implikuje bytosti (napr. čerti) a zároveň miesto (peklo). Podmet by mohol byť aj konkretizovaný *Dole už mu čerti pripravujú horúci kúpeľ.* V takom prípade by prísllovka *dole* mala vetnočlenskú funkciu prísllovkového určenia miesta.

Onomatopoicky vyjadrená metonymizovaná podmetová pozícia. Citoslovčia sa síce zaraďujú medzi neplnovýznamové slovné druhy, ale využitím metonymizácie sa môžu použiť aj vo vetnočlenskej pozícii. Najčastejšie sa citoslovce vyskytuje ako prísudok vety (*Žaba žblnk do vody. Mačka hop cez plot. Skriaňa tresk dole.*) a okrem podmetu sa môže ešte vyskytnúť i v predmete (*Zrazu sme počuli slabé mňau.*), okrajovo i ako prívlastok (*To je fuj jedlo.*) a prísllovkové určenie (*Vyzeráš beda-prebada!*). O podmetové použitie ide napríklad vo vete: *Hlasné kostolné bim-bam-bim rozozvučalo celé námestie.* ← *Hlasné zvonenie kostolných zvonov rozozvučalo celé námestie.* V tejto vete ide o metonymické prenesenie činnosti z pôvodcu (zvonu) na obsah/zvuk, ktorý vydávajú (bim-bam-bim).

Metonymizovaný podmet ako výsledok syntaktickej redukcie. V niektorých prípadoch môže metonymizovaný podmet vzniknúť redukciou súvetia s vedľajšou vetou podmetovou, ktorá je nahradená jednoduchým podmetom. Ide tu o zámenu procesu a obsahu/prostriedku, napríklad: *Áno ich naveky spojilo.* ← *Naveky ich spojilo, keď si povedali áno.* Častica *áno* má zo sémantického hľadiska funkciu obsahu (to, čo sa povedalo), vedľajšia veta podmetová *keď si povedali áno* ako celok vyjadruje proces. Výsledkom je to, že proces je nahradený jednou svojou zložkou – vysloveným obsahom. O podobné príklady ide aj vo vetách: *Definitívne poslanecké nie ukončilo všetky dohady o výstavbe polyfunkčného domu.* ← *Všetky dohady o výstavbe polyfunkčného domu ukončilo to, keď poslanci hlasovali proti.* *Jeho „kámo“ už mi začalo liezť na nervy.* ← *Už mi začalo liezť na nervy, že stále hovorí „kámo“.* *Zaspal som sa už viac nebude opakovať!* ← *Už sa viac nebude opakovať, že mi povieš zaspal som!*

Nemusí ísť len o redukcii súvetí, ale ak je to jazykovo možné i o metonymizáciu konštrukcií s dejovo chápaným substantívom: *Vyslovenie slova áno ich naveky spojilo.* *Už mi začalo liezť na nervy jeho používanie slova kámo.*

Záver. Ako sa ukázalo, metonymia v podmetovej pozícii je prirodzenou súčasťou jednak jazykového systému, jednak každodennej komunikácie, v ktorej sa realizuje akobezpríznačkový nástroj jazykového vyjadrovania. Adverbálne vyjadrená podmetová pozícia má síce z formálneho hľadiska blízko k nepodmetovému chápaniu, ale domnievame sa, že primárne je jej implicitné podmetové postavenie v sémanticko-syntaktickej štruktúre vety. Pri onomatopoickom podmete sme doplnili poznatky o využití citosloviec ako vetného člena a zaviedli sme pojem syntaktická redukcia pre metonymickú zámenu procesu a obsahu. Získané poznatky možno využiť v ďalšom výskume v rámci vetnočlenskej syntaxe, ako aj pri skúmaní metonymických vzťahov v jazyku.

Literatúra

- Aristotelés (1996). *Poetika*. Svoboda.
- Encyclopedia of Language and Linguistics* (2005). Elsevier Science.
- Gregorík, P. (2022). *Podmet v slovenčine. Formálna a sémantická charakteristika*. UCM v Trnave.
- Mistrík, J. et al. (1993). *Encyklopédia jazykovedy*. Obzor.
- Lakoff, G., Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press.
- Langacker, R. W. (1993). *Reference-Point Constructions*. *Cognitive Linguistics*, 4, 1 – 38.
- Ondruš, Š., Sabol, J. (1987). *Úvod do štúdia jazykov*. SPN.
- Radden, G., Kövecses, Z. (1999). *Towards a theory of metonymy*. *Metonymy in language and thought*, 4, 17 – 60.
- Žilka, T. (1987). *Poetický slovník*. Tatran.

Петер Грегориќ

МЕТОНИМИЈА У СУБЈЕКАТСКОЈ ПОЗИЦИЈИ

Резиме

Рад се бави употребом метонимије у субјекатској позицији и надовезује се на истраживања објављена у нашој монографији *Субјекат у словачком језику. Формална и семантичка карактеристика* (2022; *Podmet v slovenčine. Formálna a sémantická charakteristika*). Полазиште рада је претпоставка да је метонимија универзална семантичка језичка појава која се реализује и у субјекатској позицији. Студија описује како се ова појава у субјекту формално реализује и које семантичке односе одражава. У уводу наводимо основну карактеристику субјекта. У другом делу се посвећујемо разумевању метонимије из угла комуникацијске сфере и ослањамо се на поставке Џ. Лејкофа и М. Џонсона. Метонимију посматрамо као ефективан сазнајни механизам помоћу којег људи концептуализују свет. У закључном делу рада се бавимо метонимијом у субјекатској позицији и притом разликујемо номинативне и неноминативне позиције. Превасходно се фокусирамо на неноминативне позиције код који разликујемо три типа субјекта: адвербијални, ономатопејски и субјекат као резултат синтаксичке редукције. Све три наведена типа анализирамо на конкретним примерима.

Кључне речи: субјекат, метонимија, метонимизација, реченични члан, синтакса

Peter Gregorík

METONYMY IN SUBJECT POSITION

Summary

The paper deals with the use of metonymy in the subject position and follows on from our monograph *Podmet v slovenčine. Formálna a sémantická charakteristika* (2022). The starting point of the work is the assumption that metonymy is a universal semantic linguistic phenomenon that is also realized in the subject position. The study describes how this phenomenon is formally realized in the subject and what semantic relations it reflects. In the introduction, we present the basic characteristics of the subject. In the second part, we deal with the understanding of metonymy from the perspective of the communication sphere, based on the concepts of G. Lakoff and M. Johnson. We see metonymy as an effective cognitive tool with which people can conceptualize the world. In the final part of the study, we deal with metonymy in the subject position, while from a formal point of view we distinguish nominative and non-nominative positions. We deal dominantly with non-nominative positions, in which it distinguishes three types of subjects: adverbial, onomatopoeic and subject as a result of syntactic reduction. We analyse all three types and we also use examples to describe them.

Keywords: subject, metonymy, metonymization, constituent, syntax